№ 56 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 22

1890

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 22 № 56

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ռուսաց Թատրոն. Մորեխը Աղստաֆայի շրջակայքում. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ Բաթումից. Նամակ Ալէքսանդրապոլից. Նամակ Խմբագրին. Ներքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Սուրմալու գաւառի տնտեսական դրութիւնը.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՍԱՑ ԹԱՏՐՈՆ

Վերջին ժամանակներս ռուսաց բեմական գրականութիւնը բոլորովին ընկել է: Այն անագին քանակութեամբ պիէսաներից, որոնք ամեն օր են երեւում մայրաքաղաքների բեմի վրա, հազիւ մի քանիսը մի երկու տարով մնում են ռեպերտուարի մէջ, իսկ մնացածները մեթէօրի նման երեւալով, գլորվում են անյայտութեան անդունդի մէջ: Ոչինչ ինքնուրոյնութիւն, ոչ մի համարձակութիւն դրած հարցերի վճռման մէջ չէք նկատի: Բաւական է եթէ հեղինակը փոքր ի շատէ ծանօթ է բեմին, նա հնարում է մի քանի փայլուն պիէսաներ, կապում է նրանց սպիտակ թելերով և ահա պիէսան պատրաստ է. իսկ եթէ բաղդի բերմամբ գլխաւոր դերակատարը լինում է մի Սավինա, Ֆեդոտովա, Երմոլովա, Դավիդով կամ ուրիշը՝ պիէսան ամբողջ սեզոնի ժամանակ աջողութիւն էլ կունենայ, քանի որ հասարակութեան դէպի դերասանն ունեցած համակրութիւնը ակամայ անցնում է պիէսայի վրա, բայց մտածող չը կայ խեղճ դերասանների վրա, որոնք դատապարտուած են իրանց ոյժերը վատնել այդ ոչնչութեան վրա: Օրինակ, տեսէք ուրբաթ, մայիսի 18-ին ներկայացրած Լադիժենսկու «Подъ властью сердца» դրաման, որի մէջ կենդանի ասած մարդ չը կայ: Ապրում են երկար տարիներ մարդ ու կին Միխաիլ և Սօֆիա Բրիանսկիներ. ամուսինը բաւական մեծ դիրք ունի Պետերբուրգում, կնոջ հետ ապրում է հաշտ, մինչև որ արտասահմանից գալիս է նրա ինչ որ երիտասարդ ազգական Պալ, որը իր վրա սիրահարեցնում է Սօֆիային: Սօֆիան սիրուց հիւանդանում է.... տան բժիշկը խորհուրդ է տալիս սիրահար զոյգին հեռանալ միմեանցից: Պալ առ ժամանակ հեռանում է, բայց նորից վերադառնում է և նորից սկսում է Սօֆիային խելքից հանել: Ամուսինն իմանալով կնոջ հիւանդութեան պատճառը առաջարկում է Պալին թողնել իր տունը. սա չէ համաձայնվում. կանչում են Սօֆիային, որը նախ յայտնում է, որ ինքն համաձայն չէ առանց Պալի ապրել, բայց երբ ամուսինը սպառնում է երեխաները խլել, նա չէ կարողանում դիմանալ, և Պալ հեռանում է: Նրա հեռանալուց յետոյ Սօֆիայի դրութիւնը վատանում է: Բրիանսկի վերջապէս համաձայնվում է ապահարզան տալ, բայց Պալ այժմ չէ սիրում Սօֆիային: Սօֆիան իմանալով, որ Պալ իրան դաւաճանել է, խելագարվում է: Ինչպէս տեսնում էք, թեման հազարաւոր անգամ գործածված է, բայց պ. Լադիժենսկի հաստատ չը գիտէ ինչպէս վարել. նա ընկնում է լաբիւրինթոսի մէջ, ուր և անհետանում է:

Բոլոր գործող անձինքների դրութիւնը սաստիկ լարված է. տիրում է կատարեալ հակասութիւն ընաւորութիւնների գծագրութեան մէջ: Եւ, ինչպէս վերև յիշեցինք, այդ խառնակութիւնների մէջ ստիպում են մոլորվել խեղճ դերասաններին. դերասանը խաղում է հասարակութեան համար, որի վրա ուզում է ազդել. դերի անկատարութեան պատճառով նա որոշ ոչինչ չէ կարող ստեղծել և ահա նա ստիպված առնում է մեծ մասամբ դերի մի որ և է որոշ կողմը, թողնելով ամբողջ «միւս բալասար» և այդպիսով ստեղծում է փոքր ի շատէ որոշ, թէև միակողմանի տիպ. նոյնը անում է տ. Սավինա պ. Լադիժենսկու դրամայում. նա ամեն ինչ թողնում է և ուզում է մեզ ներկայացնել մի առողջ կին, որը վերջ ի վերջոյ խելագարվում է: Եւ ճշմարիտ, նա ստեղծում է բեմի վրա պաթօլօգիական մի պրօցէս, ջղային շարժմունքների մի ամբողջ շարք, մինչև վերջին գործողութիւնը, երբ խելագարութիւնը հասնում է իր գագաթնակէտին. ականատեսի վրա կատարեալ սարսուռ է տիրում, և նա դուրս է գալիս թատրոնից ճնշված դրութեան մէջ:

Կիրակի օր, մայիսի 20-ին, ներկայացվեց Դիւմայի «Կամելիազարդ տիկին» դրաման, որը Սավինա խաղացել էր Թիֆլիսում իր առաջին անգամ գալով. այն ժամանակից տաղանդաւոր դերասանուհին իր խաղի մէջ գրեթէ փոփոխութիւն չէ մտցրել և խաղում է նոյն աջողութեամբ: Հասարակութեան համար գեղարւեստական լիովին բաւականութիւն ստանալուն արգելք է լինում այն սաստիկ շոգը, որ տիրում է թատրոնում ամեն երեկոյ. այնու ամենայնիւ թատրոնը միշտ կատարելապէս լի է լինում:

Nemo

ՄՈՐԵԽԸ ԱՂՍՏԱՖԱՅԻ ՇՐՋԱԿԱՅՔՈՒՄ

Դեռ երկու ամիս առաջ, երբ յայտնվեց թէ որքան նշանաւոր քանակութեամբ Ղազախի գաւառում մորեխի սերմ կայ, կարելի էր գուշակել, թէ ինչ սարսափելի հետեւանք էր սպասում այդ կողմերին, եթէ տեղացիք եռանդուն միջոցներ ձեռք չառնէին մորեխը նոյն իսկ սերմի մէջ ոչնչացնելու:

Ամեն մի փոքր ի շատէ հասկացող գիւղական հասարակութիւն, որի ամբողջ տարւայ վար ու ցանքին սպասում էր այդպիսի մի սոսկալի և անխուսափելի անբաղդութիւն, անկասկած ձեռք պիտի առնէր միջոցներ թէ իր արտերը փրկելու և թէ ապագայ սովի առաջն առնելու: Բայց մեր գիւղացիք, մանաւանդ Ղազախի «Թարաքամաները» այնքան ծոյլ և անպիտան ժողովուրդ են, որ, կարող եմ հաւատացնել, եթէ մորեխը ոչ թէ նրանց արտերին, այլ նոյն իսկ իրանց էլ սպառնայ ուտելու, այդ մարդիկ անընդունակ պիտի լինեն եռանդուն կերպով նրա հետ կռուելու:

Կառավարութիւնը այդ լաւ գիտէր, և հէնց դրա համար էլ երբ տեսաւ, որ գիւղացիք համգիստ նստել են տանը, սկսեց ձեռք առնել ամենախիստ միջոցներ մորեխի սերմը հաւաքել տալու. իւրաքանչիւր գիւղացի պարտաւոր էր մի պուդ մորեխի սերմ վարչութեանը ներկայացնել: Գիւղացիք սկսեցին գանգատվել, տրտնջալ, բայց գաւառապետը մորակների սպառնալիքով ստիպեց բերել այդ սերմերից, և որպէս պատմում են, բերեցին միմիայն Ղազախ աւելի քան 8000 պուդ.

Մինչ այս մինչ այն, մորեխը սկսեց կենդանանալ և շարժվել: Կառավարութիւնը մի քանի տեղերում բաց թողեց գումարներ մորեխը ոչնչացնելու համար, և ահա 40 օր լրանում է, որ մեր շրջակայքում կոտորում են կենդանի մորեխը:

Տեղեկանալու համար թէ ինչպէս են մորեխը կոտորում, թէ ինչ չափեր է ստացել նա, և վերջապէս մեր կողմերում էլ վերջանում է նա թէ ոչ, ես ինքս անձամբ գնացի մորեխի երևացած տեղերը պտտելու:

Մեր կողմերում մորեխը տարածված է սկսած 3 վերստ հեռու մեր կայարանից մինչև Ղարախաչ: Մի քանի հազար մարդ շրջակայ բոլոր գիւղացիներից կոտորում են նրան: Առաջ, երբ մորեխը նոր սկսել էր շարժվել, զանազան ուղղութեամբ փոսեր էին քանդում, մորեխը քշում էին այնտեղ և թաղում, բայց այժմ երբ նա ըսկսել է արդէն թռչել, մի փոքր դժուարացել է նրա կոտորելը: Բոլոր արտերը, որոնց մէջ կամ կողքերում երևացել է մորեխը, կատարելապէս ոչնչացրած են և այն ոչ թէ մորեխից, այլ մորեխս

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՈՒՐՄԱԼՈՒ ԳԱՒԱՌԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրմալու գաւառում ժողովուրդը երբէք չէ հասկացել հողի նշանակութիւնը և կարելի է ասել չէ հասկանում այժմ էլ. ասում ենք «կարելի է ասել» նրա համար, որ մի քանիսի մէջ նկատվում է ձգտումն շատ հող ձեռք բերելու և շատերը ամենածայրայեղ դիպուածում բաժանվում են հողից. բայց անպտղաբեր հողը պտղաբեր դարձնելու ոչ մի նշոյլ չը կայ:

Մենք վերև յիշեցինք, որ Սուրմալուն ունի ճահճային, աղուտ և չոռաքեաթ հողեր, սակայն չը տեսանք մի գիւղացի, որ ձեռք առնէր իր արտին մօտիկ չոռաքեաթը քաղցրացնելու: Չոռաքեաթը քաղցրանում է, երբ նրա վրա ջուր են թողնում, բայց սրա համար ժամանակ և համբերութիւն է հարկաւոր:

Սեզոնում 30—40 տարի առաջ ոչ թէ հողի պակասութիւն էին զգում, այլ այնքան ունէին, որ մի մասը ծախում էին ամենաչնչին գնով, կամ տալիս էին ձրի իրանց դրացուն:

Ուրեմն առաջ հարուստ պիտի լինէին,. կասէ ընթերցողը:

Ո՛չ, կը պատասխանենք մենք: Թէև համեմատած այժմեան հետ, հների դրութիւնը աւելի լաւ էր, տանն ամեն ինչ առատ էր, բայց նրանք հարստութիւն չունէին դիզած, որովհետև ցանում էին այնքան, ինչքան որ պէտք էր իրանց, իսկ այն ժամանակվայ պահանջը շատ չէր:

Շատ անգամ առիթ ենք ունեցել տեղացի երիտասարդների և գիւղացի սաների հետ դաշտ դուրս գալ զբօսնելու, նրանք ցոյց էին տալիս հողեր, որոնք կամ ձրի կամ ամենաչնչին վարձով, մինչև իսկ մի գլուխ շաքարով տուած են եղել ուրիշներին: Երիտասարդներից մինը պատմում էր, որ իր հայրը հողաբաժանութեան ժամանակ իր հողի մի մասն չէ կամեցել տիրանալ, պատճառ բերելով թէ ծախքը մուտքից շատ է:

Այս փաստերը պարզ ցոյց են տալիս թէ հները որ աստիճանի անհեռատես են եղել. նրանք կարծել են թէ երկրի դրութիւնը միշտ այնպէս կը մնայ, ինչպէս որ իրանց ժամանակն է. նրանք չեն նախատեսել, որ իրանց զաւակները, թոռները բազմանալով, ջոկ-ջոկ ընտանիքներ պիտի կազմեն և սրանց ապրուստի և աւելի բարդ պահանջների համար ուրիշ միջոց չը կայ, բացի բաւականաչափ հող ունենալը: Մենք ճանաչում ենք շատ ընտանիքներ, որոնք առաջ շատ լաւ էին ապրում, որովհետև ընտանիքների անդամների թւին նայելով, ունէին բաւականաչափ հող. իսկ այժմ նոյն ընտանիքը բազմանալով, եռապատկվել է, բայց հողը մնացել է նոյնը: Այն հողը, որ առաջ կերակրում, հագցնում էր 10 հոգու, այժմ պէտք է կերակրէ ու բաւականութիւն տայ 30 հոգու: Հետեւաբար ներկայումս իւրաքանչիւր ընտանիքի ունեցած հողը չէ բաւականացնում իրան. այս դեռ բաւական չէ, հողը երկար տարիներ ցանվելով, ոյժից ընկել է, այլ ևս այնքան բերք չէ տալիս: Փորձված մարդիկ ասում են, որ հողը մէկին մէկ ոյժը կորցրել է:

Այժմ որ գիւղացին նեղվում է և իր ապրուստը հողից չէ կարողանում ստանալ, ապա 20—30 տարուց յետոյ եկող գիւղացին ինչպէս պիտի ապրի: Տարուց տարի ազգաբնակութիւնը բազմանում է և այն էլ արագ կերպով *) և կեանքի պահանջներն էլ բարդվում են:

Նոյն իսկ մեր ենթադրած ընտանիքը 20 տարուց յետոյ կը դառնայ 13—15 հոգի: Եթէ նրանց հողը այժմ չէ բաւականացնում 7 հոգու, ինչպէս պիտի բաւականացնէ 13—15 հոգու, եթէ սրանք էլ նախկնական ձևով վարեն ու ցանեն: Պարզ է, որ ապրել չեն կարող: Թէ ինչ պիտի անեն, այդ մասին ուրիշ անգամ:

Գիւղացու ներկայ թշուառութեան պատճառներից մէկն էլ իր նախորդի անհոգութիւնն է եղել. բայց սրանով չէ կարող արդարանալ այժմեան գիւղացին, որովհետև իւրաքանչիւր մարդ ապրում է իր ժամանակի պահանջներին համեմատ. 30—40 տարի առաջ հողը բաւարար է եղել, ապրուստը էժան, այդ պատճառով էլ քիչ աշխատանք գործ դնելով, հայթայթել են ինչ որ պէտք է. նրանք շատ չեն մտածել ապագայ սերունդի մասին, այս չէ նշանակում, որ սրանք էլ նոյնը պիտի անեն, քանի որ կեանքի պահանջները այժմ տարբեր են և իրաւունք չէ տալիս այժմեան ծնողներին ասել. «Մեր հայրերը մեզ համար չեն մտածել, մենք էլ մեր զաւակների համար չենք մտածի»:

Առաջ ամեն մարդ իր ունեցածի չափովն էր ապրում. շատ ունէր՝ լաւ էր ապրում, քիչ ունէր՝ աղքատ էր ապրում և ոչ ոք նրան չէր մեղադրում որ իր համեստ շրջանից չէր դուրս գալիս: Իսկ այժմ այդպէս չէ. ամենքն աշխատում են արտաքուստ երևալ աւելի հարուստ, աւելի նշանաւոր, քան թէ իսկապէս են: Այդպիսիները մանաւանդ աչքի են ընկնում մեծ գիւղերում, ինչպէս Կողբում, Իգդիրում և այլն: Քանիսներին ենք ճանաչում, որոնք «ոտը իրանց կարպետի չափով չեն մեկնում....»:

30—40 տարի առաջ հայրը որդուն հագցնում էր տան անդամների ձեռքով պատրաստած հագուստեղէն՝ գլխին ծածկելու համար արախչին, մարմինը ծածկելու արխալուղ, աբա, ոտներին հագնելու մի զոյգ տրեխ կամ բրդէ գուլպա տակը հաստ շոր կարած. ձմեռը վառարան չէին դընում, այլ բաւականանում էին քուրսի դնելով և այլն: Բայց այժմ երեխային հագցնում են իսկական կամ կեղծ մախմուրից բլուզ, վարտիկ, գըլխին դնում են գլխարկ կամ շապօ, ձմեռը երեխային մի տեղ տանելիս շալով են փաթաթում, տրեխի տեղ կօշիկ են հագցնում.... Նոյն ձևով էլ հետզհետէ փոխվում է տան միւս անդամների նիստ ու կացը, ընտանիքի պահանջն աւելի է մեծանում: Այժմ կայ ուսման պահանջ, պահանջ մաքուր հագնվելու, իսկ սրանց համար միջոց է հարկաւոր:

Թող ընթերցողը չը կարծէ թէ մենք դէմ ենք այս բոլոր բարեփոխութիւններին. ոչ. մենք մեր նախորդ նամակներում շատ ենք ասել, այժմ էլ կրկնում ենք, որ մեր գիւղացին դեռ շատ հեռու է մաքրասիրութիւնից, դեռ նրա տան մէջ երկար ժամանակ գոյութիւն կունենան կեղտը, ապականված օդը, նա ենթարկված կը լինի վարակիչ հիւանդութիւնների համաճարակման, որովհետև նա առողջապահական պայմանների վրա այնպէս չէ մտածում, ինչպէս որ մենք կը կամենայինք: Թող բոլոր վերև յիշած բարեփոխութիւնները կատարվեն, թող նա իր որդուն ուղարկի ուսումնարան, ազատէ նրան խալիֆաների բթացնող ուղղութիւնից, թող նա դուրս գայ խոնաւ,

*) Մենք աչքի առջև ունենք Իգդիրի 14 տարւայ 1873—87 Թւի ծնվողների, մեռնողների և պսակվողների ցուցակը, քաղած այնտեղի եկեղեցու չափաբերական մատեանից: Այնտեղ 78—79 Թւականներին, երբ հիւանդ գինւորներին Իգդիրումն էին թաղում և վարակված էր օդը, մեռնողների թիւը 50-ից չէ անցնում, իսկ միւս տարիներում աւելի քիչ է, մինչդեռ ծնվողների թիւը 120—150-ի է հասնում մի տարւայ ընթացքում: Այս թւանշանները ճշգրտոյն չեն կարող լինել, որովհետև քահանաների անհոգութեան պատճառով երբեմն բաց են մնում արձանագրվելուց մեռնողներն ու ծնվողները: Միւս գիւղերի վիճակագրական թւանշանները չունենք, բայց որքան կարողացել ենք տեղեկանալ, աճումը աւելի արագ է կատարվում այստեղ, քան ուրիշ տեղեր:

կոտորողների ոտքերի տակ. որոնք արտերը մըտած անխնայ ոտնակոխ էին անում նրանց:

Ինձ հետ ընկերացած մի լեհացի գիւղատնտես միացել էր բոլորովին չուարած այդ վարմունքից. նա փոխանակ արտերի մէջ մտնելու և ոտնատակ անելով նրան, մորեխը դէպի փոսերը քշելու, առաջարկում էր հետևեալ միջոցը, որը քաղաքակիրթ երկիրներում գործադրվում է այդպիսի դէպքերում: Հարկաւոր է վեր առնել երկար պարաններ, բռնել երկու ծայրերից, և կամաց կամաց տանել արտերի վրայով. հասկերը չեն ոչնչանում դրանից, իսկ մորեխը առաջ է գալիս դէպի փոսերը: Այդ տեսակ պարաններ պիտի լինեն մի քանի չարք մէկը միւսի ետևից:

Գիւղացիք, որոնք կոտորում են մորեխը, սարսափելի դրութեան մէջ են. դաշտի մէջ նրանք մնում են բոլորովին բացօդեայ այժմեան սարսափելի շոգերի և անձրևի տակ. եղել են մեռնողներ օձի և փալանգայի խայթուածից: Հաց նրանք ստանում են իրանց գիւղից. մի քանի անգամ էլ կառավարութիւնն է տուել:

Որքան էլ մորեխը ընդարձակ չափեր ստանար, այդ մարդիկ երբէք չէին բանի և ամբողջ օրը դաշտում պարապ կը նստէին, եթէ այդտեղ էլ նրանց չը ստիպէին, չը ծեծէին: Ցիծաղելի է մինչև անգամ տեսնել թէ ինչպէս են նրանք մորեխը կոտորում: Ահա մի գիւղացի պուտ ու կէս փափախը գլխին, աւելը ձեռքն առած, բերանը բաց, մեքենաբար աւելը որպէս թէ գետնին է քըսում և մորեխը քշում, բայց նրա աւելը երբեմն մինչև անգամ գետնին չէ հասնում: Եւ ուրիշ ինչ պիտի սպասել մարդկանցից, որոնք գաղափար անգամ չունեն թէ ինչ է նշանակում համայնական օգնութիւն, թէ ինչ է նշանակում չարիքի դէմ միասին կռւել, երբ հարևանի արտը ազատելով ազատում է և իրան արտը:

Ղազախի շրջակայքում մորեխը թէև բոլորովին ոչնչացրած չէ, բայց և այնպէս կարելի է վերջացրած համարել. նա այժմ այլ ևս չէ կարող այն սարսափելի հետևանքն ունենալ, ինչ որ ըսկզբից սպասում էինք: Թէ Գանձակի նահանգապետը և թէ Ղազախի գաւառապետը արժանի են ամենայն շնորհակալութեան. եթէ նրանց ձեռք առած այդ խիստ միջոցները չը լինէին, մորեխի այդ սարսափելի քանակութիւնը ամբողջ Կովկասին կարող էր ահագին վնասներ տալ:

Մի պակասութիւն որ մեր երկրում ամեն տեղ էլ նկատվում է, այդ այն է, որ համայնական ցորենի ամբարներ չը կան գիւղերում, որտեղից այսպիսի դժբաղդութիւնների ժամանակ գիւղացին օգնութիւն ստանար: Ինչ էլ անի այժմ գիւղացին, նրա վար ու ցանքը ոչնչացաւ. տանը ուտելու հաց չունի, ուր մնաց սերմացու ցորեն ունենայ: Ոչ մի տեղից օգնութիւն չը ստանալով նա քաղցած պիտի մնայ:

Եւ արժանի էլ է որ մնայ:

Ա. Ապրէսեան

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Մայիսի 14-ին

Մայիսի 6-ին Ախալցխայի երիտասարդութեան համար մի մեծ տօն էր: Այդ երիտասարդութիւնը զանազան շրջաններում, ոգևորված և ուրախ տրամադրութեան տակ, առանձին խմբերով, ծրագիրներ էր կազմում թէ ինչ ձևով աւելի վայելչապէս կարելի է արտայայտել իրանց անկեղծ համակրանքը այն մարդուն, որը քսան և հինգ տարիների ընթացքում անընդհատ ճգնել է, նուիրել է իր մտաւոր ույժերը ազգային գրականութեան ծաղկման և առաջադիմութեան, որը իր նոր, լուսաւոր և թարմ գաղափարներով զարթեցրել է թմրած հայի մէջ մարդկային պարտաճանաչութեան զգացմունքը, մարդկային պատուասիրութիւնը, որը սովորեցրել է կենդանի հային կենդանի լեզու և կենդանի բարբառ և, որը այլադաւան և այլալեզու հայերի մէջ հաւասարապէս սիրելու և սիրվելու համար, անյիշաչարութեան սկզբունքը մտցնելով, լուսաւորութեան կարապետն է եղած վերջին քառորդ դարումս: Ահա, ոմանք ուղերձներ են գրկում, ոմանք հեռագիրներ, մինը իր գործարանի անդրանիկ պտուղն է նուիրում, և այլն.... Ուսուցչական և սիրողների խումբը ներկայացումով է ուզում պատուել, իսկ ուսուցիչ պ. Յակոբ Մուրադեանց իր, այդ օրվայ ժողովրդական դասախօսութեան նիւթ ընտրում է «հայ լեզուն և հայ գրականութիւնը»: Յարգելի դասախօսը նկարագրելով մարդկային ցեղի և նրա լեզուի ծագման սկզբնաւորութիւնը, պարբերական զարգացումը, հասնում է քրիստոնէութեան հինգերորդ դարը, չեշտում է մեր, այն ժամանակի հայ լեզուի և գրականութեան առաքեալների համառօտ կենսագրութիւնը, նրանց մեծ և վսեմ ծառայութիւնները. հասնելով մինչև մեր վերջին տասն և իններորդ դարը, յիշում է Խաչատուր Աբովեանին, Ս. Նազարեանին, Մ. Նալբանդեանին, Րաֆֆիին, Պատկանեանին, Ալիշանին, Այվազեանին, Հայրիկին, Սրուանձտեանին և այլոց համառօտ բայց գողտրիկ կենսագրութիւնը, նրանց արած ծառայութիւնները, կենդանի հայ լեզուի ծաղկելու և մշակվելու պատմութիւնը և հասնում մինչև Գրիգոր Արծրունին և նրա ժամանակից հայ մամուլը: Մի քանի ակնարկներ ձգելով մինչև եօթանասնական թուականի հայ մամուլի ուղղութեան վրա և մորակի մի քանի խիստ հարուածներ տալուց յետոյ, միւս մասը նուիրում է ամբողջապէս պ. Արծրունու գործունէութեանը, պատմելով գործի սկզբում զանազան խոչընդոտների և ազատամիտ «Մշակի» կրած հալածանքների մասին, գրուատելով գործիչի տոկունութիւնը, օգտակար ուղղութիւնը և այնուհետև կատարեալ յաղթանակ տանելը: Հանդիսականները անվերջ ծափահարում են, դասախօսը յուզվում է, քրտինքը գլորվում է երեսից, ձայնը արդէն ելէկտրականութեան ույժ է ստանում, բայց նա շարունակում է իր գեղեցիկ, սահուն և ներգործող խօսքերը: Վերջապէս նա կնքում է դասախօսութիւնը հետևեալ բառերով.—«հայ կենդանի լեզուի վերածնելութեան ճակատամարտի մէջ անդրանիկ զինուորը Ստեփան Նազարեանցն էր. նա մղեց յանդուգն պատերազմ ազգի և լեզուի խաւարամիտ թշնամիների դէմ. բայց ճակատամարտի մէջ նա վիրաւորվեց և ընկաւ. իսկ նրա դրօշակը բարձրացրեց Գրիգոր Արծրունին, մտաւ նոյն պատերազմի դաշտը, վէրք տուեց, վէրք ստացաւ, միշտ հաւատարիմ մնալով իր դրօշակին և ի վերջոյ այդ քաջամարտիկ զինուորը տարաւ պատերազմը, յաղթեց թշուառ և խաւարամիտ բանակին»: Անվերջ ծափահարութիւն. իւրաքանչիւր ունկնդիր պատիւ էր համարում ձեռք մեկնել պ. դասախօսին և կեցցէներով առաջնորդել մինչև դահլիճի դուռը: Դասախօսութեան ներկայ էր այդ օրը սովորական բազմութիւնից աւելի: Այդ օրվայ ներկայացմանը, որը տրվելու էր ի պատիւ Գրիգոր Արծրունու, բաղդ չունեցայ ներկայ գտնվելու, որովհետև մի անակնկալ դէպք ինձ պարտաւորեցնում էր անմիջապէս մեկնել դէպի Քութայիս:

Աւելորդ չեմ համարում Քութայիսի ինձ վրա թողած տպաւորութիւնը նկարագրել պատուական «Մշակում»: Ամսիս 7-ին արդէն Քութայիսումն էի. պարտքս համարեցի այցելել իմ մի հին և ազնիւ բարեկամին, որ Քութայիսի ազգային դպրոցի աւագ ուսուցիչն է, պ. Ներսէս Սիմէօնեանցին: Յարգելի պարոնը, որպէս վայել էր բարեկամին, առաջնորդեց ինձ մտնել դասարանները, ուր սովորում էին աշակերտները և աշակերտուհիները խառն մի և նոյն բաժանմունքների մէջ: Դպրոցը միդասարանեայ է երեք բաժանմունքով. աշքիկների թիւը կրկնապատիկ է տղաներից. (ընդամենը 87 երկսեռ ուսանողներ): Ինձ շատ հաճելի երևեցաւ, որ մանուկները առանց սեռի խտրութեան, հաւասարապէս, միմեանց կողքին նստած պարապում էին իրանց դասերով. առաջին տարվայ բաժանմունքի երեխաները լաւ չէին իմանում հայերէն, իսկ երկրորդեցիք և երրորդեցիք կատարելապէս տիրապետում են լեզուն: Դպրոցը կառավարվում է չորս ուսուցիչներով. կարգապահութիւնը և դպրոցական շէնքի ամեն մի յարմարութիւնը կատարեալ էր: Դպրոցի վարժուհի օր. Դէզուկեանց ինձ ներկայացրեց աշակերտուհիների ձեռագործները. նայելով երեխաների տարիքին, պէտք է խոստովանել որ ձեռագործի մէջ ևս նկատվում էր առաջադիմութիւն. ցաւալին միայն այն է, որքան համոզվեցայ, որ երեխաները իրանց տան մէջ միշտ չունենալով հայերէն խօսելու, մի քանի տարիներից յետոյ անպատճառ պիտի մոռանան լեզուն: Ամբողջ Քութայիսի մէջ ինձ ծանօթացրին միակ տեղացի հայի հետ, որը պատիւ է համարում միշտ հայերէն խօսել թէ տանը և թէ փողոցի մէջ. այդ հայախօս հայը Միքայէլ Պետրոսեան Մղէբրեանն է, որի հայրը տասնեակ տարիներ ձրի վարել է եկեղեցու երեցփոխանի պաշտօնը և մեռած է 1870 թուականին, որի մարմարեայ գերեզմանը գտնվում է եկեղեցու գաւթում ինչպէս մի բարերարի—բարերար են ասում նրան քութայիսեցիք, որովհետև Պետրոս Մղեբրեանին և հայր Եարալեանցին են պարտական նրանք իրանց գեղեցիկ և հոյակապ եկեղեցիով և եայարկանի դպրոցական վայելուչ շինութիւնով: Հայր Եարալեանց ամենամեծ հեղինակութիւն և բարձր դիրք ունի Քութայիսում, նրան ամեն ազգ և համայնք հաւասարապէս յարգում են և սիրում: Պատիւ իրան:

Դպրոցը կառավարվում է մեծ մասամբ նուիրատւութիւններով. նուիրատւութեան մեծ մասը ընկնում է գաղթական հայերին. միջոցները և աղբիւրները գտնում է հայր Եարալեանց, որի խօսքը, առաջարկութիւնը սուրբ է թէ հայի և թէ օտարի համար: Դպրոցի բարերարների թւում առանձին պատկառանքով յիշվում է և պ. Ալէքսանդր Յովնանեանց, որը, բացի վառելափայտից տարեկան նուիրում է դպրոցին և 250 րուբլի կանխիկ փողով: Գաղթական հայերից, կարելի է ասել, միմիայն ախալցխացիք են, որ պահպանել են իրանց մայրենի հայերէն լեզուն, և Քութայիսի մէջ մի քանիսներն ունեն յայտնի դիրք և առևտրական յաջող պայմաններ, ինչպէս են Ղասապպաշեանցներ, Եօլեանցներ և ուրիշներ: Ընդհանրապէս Քութայիսի տեղագրական դիրքը և ճարտարապետութիւնը լաւ տպաւորութիւն են թողնում նորեկի վրա. բուսականութիւնը ճոխ է և առատ. դուք կարող էք գտնել այնտեղ տրոպիկական շատ տեսակ պտուղներ, բոյսեր և ծաղիկներ,

---

ցուրտ խրճիթից, թող քուրսու տեղ վառարան գործ դնէ, ամեն օր տաք, մսեղէն կերակուր ուտի, թող այս բոլորն անէ և պէտք է անէ, եթէ կամենում է իր և իւրայինների առողջութիւնը չը խանգարել, իր կեանքի օրերը երկարացնել: Բայց այս բոլորի համար բաւական չեն այն միջոցները, որ նա ունի, այլ պիտի ձգտէ իր աշխատութիւնը կրկնապատկել, որ կարողանայ ուրիշ միջոցներով նիւթական ապահովութիւն ձեռք բերել:

Իսկ գիւղացին եթէ իր եկամտի աղբիւրներն այնպէս թողնէ, ինչպէս առաջ կային և մի և նոյն ժամանակ չը կարողանալով անհրաժեշտ ծախսերից խուսափել, միշտ պիտի պարտքի տակ ճընշված մնայ, զրկված, անարգված լինի պարտատէրերից ու դառնայ կամաւոր ստրուկ:

Եւ իսկապէս, մեզանում հասարակ դասը ինչով է տարբերվում ստրուկից: Ցաւալին այս է, որ կամաւոր ստրկութիւնը սպառնում է մեծ ծաւալ բռնել:

Այժմ նայենք այն սոսկալի դռնից, որ դէպի կորուստ է տանում գիւղացուն:

Մենք գիւղերում, նոյն իսկ գաւառական քաղաքներում չունենք թեթև $^0/_0$-ով փող դուրս թողնող բանկեր կամ բիւրօներ, այլ սրանց փոխարէն ունենք գիւղացի կամ քաղաքացի վաշխառուներ, որոնք իրանց վաշխը երբեմն հասցնում են անհաւատալի մեծութեան: Գիւղերում գտնըվում են մի քանի հարուստ փողատէրեր, որ փողը ձեռք են բերել հազար ու մի տեսակ «ֆանդուֆէլով»: Երկրագործը դիմում է սրանց, վերջիններս գրկաբաց ընդունում են, պայմանագիրը գրվում է և անպատճառ ն ե ո ւ ս տ օ յ կ ա ն էլ դնում են բուրլուն օրէնը մի քանի կոպէկ: Իսկ $^0/_0$-ը այդպիսի գիպուածում 25-ից պակաս չէ, բայց անաջող տարին հասնում է 40—50—60-ի:

Ընդունենք թէ մեր գիւղացին 30 րուբլի պարտք ունի և վերցրել է 20$^0/_0$-ով: Ուրեմն տարվայ վերջում նա պէտք է պարտատէրին վերադարձնէ 36 րուբլի: Կարող է տալ, ի հարկէ ոչ. իր հողերի բերքը իրան չէ բաւականացնում, ուր մնաց թէ պարտք վճարէ: Եթէ ենթադրենք, որ յաջորդ տարին բերքը շատ լաւ է, և գիւղացին նորից պարտք չէ վերցնում, բայց հին պարտատիրոջը պիտի նորոգէ տոկոսին տոկոս տալով: Այսպէս տոկոսները բարդվելով իրար վրա վերջը այնտեղն է հասնում, որ այգին խլում են ձեռքից, այս դեռ բաւական չէ, նրա վարելահողի մի մասն էլ են խլում և դեռ պարտքը բոլորովին չէ վերջանում: Խլում են նրա ձեռքից օրական սպրէնը, երեխաներին «թացան» տուող կովը, մատակը և նա ընկնում է ամենաթշուառ դրութեան մէջ: Միթէ վաշխառուն սրանով բաւականանում է. ոչ, նա այն աստիճան նեղն է գցում պարտապանին, որ սա թողնում է տուն, տեղ, ամեն ինչ և փախչում է ուրիշ երկիր ազատվելու համար:

Իսկ եթէ գիւղացին չէ ուզում խայտառակվել, ծախում է իր հողը, մի մասը պարտքն է վճարում, իսկ միւս մասով առնում է եզ, գոմէշ և «կիսրար» ցանում է ուրիշի հողերը: Այդ ժամանակն էլ նա այն վիճակումն է լինում, ինչ վիճակումն էր առաջ:

Սովորաբար գիւղացին իր տիրած հողն իրաւունք չունի ծախելու (բացի կողը գիւղից, ուր հողը սեփականութիւն է տիրողին), բայց նա հընարք գտել է. պայմանագիր են անում, որի զօրութեամբ հողը միշտ մնում է գնողի վրա:

Պայմանն այս է. հողատէր և փողատէրը փոխում են իրանց ունեցածը: Առաջինը հողը տալիս է առանց արդիւնքն ստանալու, միւսը փողն է տալիս առանց շահի ($^0/_0$) և պայմանագրի մէջ միշտ տրված փողի եռապատիկն է նշանակվում, որ չը լինի թէ գիւղացին փոշմանի և ուզենայ յետ ստանալ հողը:

Գիւղացու մի անգամ վերցրած պարտքը, թէկուզ լինի ամենաչնչին, նրան խեղճացնում է և մի քանի տարուց յետոյ կամ դարձնում է օրէն հացի կարօտ, խեղճ, կամ գերի, ստրուկ պարտատէրի ձեռքում: Մեզ ցոյց տուին գիւղում մէկին, որ 17 րուբլի 7—8 տարի առաջ պարտք էր վերցրել և չը կարողանալով վճարել, նրա պարտքը հասել էր մի քանի հարիւրի: Միթէ նոյն վիճակը չէ սպասում այն բոլոր գիւղացիներին, որոնք տոկոսով պարտք են վերցնում վաշխառուներից: Միթէ ամենքն էլ մի քանի տարուց յետոյ չեն զրկվի իրանց այգիներից, վարելու հողից, երբ վճռում են պարտք վերցնել: Անշուշտ:

Տեսնենք երկրորդ միջոցը:

Ասենք թէ գիւղացին փոխանակ փող պարտք վերցնելու, ցորեն է առնում վերադիրով:

«Վերադիր» կոչվում է այն աւելի ցորենը, որ գիւղացին տալիս է իր վերցրածի համար. սա էլ տոկոսի նման բարձրանում և իջնում է. նայելով ժամանակին, պատահում է, որ մէկին մէկ, այսինքն մի խալվարին մի խալվար վերադիր են վերցնում (սովի տարիներում), յաճախ մէկին կէս են վերցնում, իսկ երբեմն $1/3$ կամ $1/4$:

Մեր ենթադրած ընտանիքն ասեցինք կարօտ է 16 սոմար ցորենի. դիցուք նա այդքան վերցրեց խոստանալով մէկին $1/4$ մասը տալ, ուրեմն 16 սոմարին կը տայ 4 սոմար, ասել է տարվայ վերջը նա պիտի վերադարձնի 20 սոմար ցորեն: Ըրա բոլոր ցորենը 32 սոմար էր, եթէ 20-ը իր պարտքը տայ, մնացած 12 սոմարով ինչպէս ապրի: Այդքան ցորենը բաւական է միայն երկու հոգու, ոչ թէ 7 հոգուց բաղկացած մի ընտանիքի: Բայց կարող է ցորենի վերադարձը յետաձգել, քանի որ վերադիրով տուողը գալիս կալի վրա չափում և իր բաժինը տանում է: Եթէ դուք վերադիրով ցորեն տուողների մասին հարցնէք, առասպելներ կը պատմեն ձեզ. մի երկու խալվար ցորեն ունեցողը կարճ ժամանակում ամբար է լցնում և հարստանում:

Ուրեմն վերադիրով ցորեն վերցնելն էլ ձեռնտու չէ գիւղացուն:

Մեր յօդուածի եզրակացութիւնն այս է. գիւղացին երբէք չը պիտի ձգտի պարտք վերցնել, քանի որ իւրերի դրութիւնն այսպէս է, ապա թէ ոչ, նա կը զրկվի իր հողից, այգուց, տաւարից և այս բոլորը չը կարողանալով տանել, կը մնի անկողին, կարճ ժամանակից ինքը կգնալ ի այս աշխարհից, բայց կը թողնի մի ամբողջ ընտանիք դառն աղքատութեան և թշուառութեան մէջ:

Բայց առանց պարտք վերցնելու կամ վերադիրով ցորեն առնելու կարող է իր գոյութիւնը պահպանել: Ոչ, չէ կարող, որովհետև իր սեփական աշխատութեամբ հողից ստացած արդիւնքը չէ բաւականացնում, իր ծախսը մուտքից շատ է:

Այսպիսի նեղ ճգնաժամի մէջ է ընկնում գիւղացին, երբ միջակ չափով հող ունի և միջակ բերք է ստանում. ապա ինչ կը լինի նրա դրութիւնը, եթէ մի տարի բերքը քիչ եղաւ, ինչպէս որ այդ պատահեց 87 և 88 թւականներին, երբ կարկուտը վնասեց մի քանի գիւղերի ցանքերն ու այգիները, երբ Արաքսը բարձրանալով ողողեց իր ափերը և փչացրեց գիւղացու այնքան խնամքով մշակած վարելահողերը, որոնք նրա միակ ապրուստի աղբիւրներն էին:

Գիւղացուն ինչ է մնում անելու: Դա մի մեծ հարց է, որի մասին երկար մտածելու չափ երկար էլ պէտք է խօսել:

Սակայն այդ մենք չենք մտցնում մեր այս յօդուածի մէջ: Մեր այս յօդուածի նպատակն էր ներկայացնել մի գաւառի տնտեսական դրութիւնը: Իսկ թէ ինչ միջոցներով պէտք է դուրս գալ այդ նեղ տնտեսական դրութիւնից,—դրա մասին ուրիշներն էլ կարող են խօսել, դրա մասին մենք էլ կը փորձենք խօսել մի այլ անգամ:

Բ.

որոնք յատուկ են հարաւին։ Քաղաքը թողոտ է, ապրուստը Թիֆլիսից թանգ։ Բնակիչների մեծ մասը իմերէլներ և վրաց զանազան ցեղեր են, այնուհետև երկրորդ տեղը բռնում են հրէաները, ռուսները, հայ-կաթօլիկները և հայ-լուսաւորչականները. վերջինների թիւը հասնում է 200 տան։

Ր.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Մայիսի 18-ին

Շտապում եմ հաղորդել ձեզ «Մշակի» մէջ տպագրելու համար հետևեալները։

Հ. Ղևոնդ Ալիշանի յիսնամեակի առիթով Կ. Պօլսի հայ հասարակութիւնն ուղարկած է Վենետիկ, նրան յիշատակ՝ մի մեծ ոսկէ մէդալ, որի մէկ կողմը փորված է իր, Ալիշանի, պատկերը, իսկ միւս երեսի վրա նրա հեղինակութիւնների անունները։ Մէդալն արժէ 150 օսմ. լիրա (1,200 րուբլ)։ Հանդէսին ներկայ գտնվելու համար պատգամաւոր է գնացած պ. Արփիար Արփիարեան, որի ուղևորական նամակներն սկսած են արդէն տպվել «Արևելքում»։ Մայիսի 12-ին Բաթումի հայ հասարակութիւնն էլ բազմաթիւ ստորագրութիւններով մի հեռագիր ուղարկեց Ալիշանին։

Ա. Սարուխանեանց

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՈԼԻՑ

Մայիսի 15-ին

Մայիսի 13-ին, Ալէքսանդրօպօլի հայ-կաթօլիկ հասարակութիւնը հայր Ղևոնդ վ. Ալիշանի յիսնամեայ քահանայութեան և գրականական գործունէութեան յոբելեանի առիթով հանդիսաւոր պատարագ մատոյց Մխիթարեան միաբանութեան հիմնադիր Մխիթար Սեբաստացու յիշատակին։

Պատարագին ներկայ էին մեծ բազմութիւն բոլոր հայերից։ Պատարագից յետոյ, Ալիշանին յարգողները, հայ-լուսաւորչական և հայ-կաթօլիկ երիտասարդութիւնը մի ընկերական և եղբայրական ճաշկերոյթ կատարեցին եկեղեցապատկան այգիում, ի պատիւ հայր Ալիշանի, ջերմագին բարեմաղթութիւններ արին բոլոր յարգելի անձնաւորութիւնների համար, և ի մասնաւորի խօսակցութեան նիւթ առան հայր Ալիշանի կեանքը և գործունէութիւնը։

Սեղանի հրաւիրած էին բացի Պօղոս վ. Նահապետեանից, և Մխիթարեան միաբան հայր Գաբրիէլ վ. Նահապետեանը, որից և երիտասարդութիւնը ստացաւ ընկերական մեծ հաճոյք, և որը արժանաւորապէս ներկայացրեց Մխիթարեան պատկառելի անունը։ Սեղանակից էր նաև տէր-խորէն քահանան, որը իր գողտրիկ հոգացողութեան շնորհով աւելի փայլ տուեց Ալիշանի տօնական սեղանին։ Շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղվեցան հայր Ալիշանին հայ-կաթօլիկ հասարակութեան կողմից, և մի այլ հեռագիր էլ հայ հասարակութեան կողմից։

Պետրոս Բէքուրեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, մայիսի 18-ին

Թոյլ տուէք ինձ ձեր պատուական լրագրի միջոցով յայտնելու իմ խորին շնորհակալութիւնը՝ թէ տեղեկան և թէ մայրաքաղաքի լրագիրների և հանդէսների այն խմբագրութիւններին, որոնք ձրի ուղարկում են իրանց հրատարակութիւնները իմ բացած «հանրամատչելի գրադարանին և էժանագին ընթերցարանին»։ Նոյնպէս իմ անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնում եմ այն բարեգործական ընկերութիւններին և մասնաւոր անձանց, որոնք համակրութեամբ վերաբերվելով վերոյիշեալ գրադարան-ընթերցարանին՝ նուիրեցին պակասորդը լրացնելու համար, ռուսերէն, վրացերէն, հայերէն և գաղիերէն գրքեր։

Հաւատացած եմ, որ իմ այս շնորհակալութեան հետ կը միացնէ չքաւոր դասակարգը ևս իր շնորհակալութիւնը, քանի որ աւելի նրա համար է բացված սոյն գրադարան-ընթերցարանը։

Ս. Երկայնաբազուկ-Արղութեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ Գրիգոր Արծրունու գրական գործունէութեան տօնախմբութեան համար կազմված կ ա ր գ ա դ ր ի չ մ ա ս ն ա ժ ո ղ ո վը որոշել է առանձին գրքով տպագրել 25-ամեակի վերաբերեալ բոլոր մանրամասնութիւնները։

—

Լսում ենք, որ բազուաբմնակ Եղիշէ քահանայ գեղամեան (Հայկունի) նշանակվում է Թիֆլիսի թեմի հայոց դպրոցների թ ե մ ա կ ա ն տ ե ս ու չ։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Տիխէևի Պետերբուրգ գնալովը՝ պետական կալուածների կովկասեան վարչութեան մէջ մեծ փոփոխութիւններ պիտի լինեն և այդ վարչութեան մի քանի բաժինները բոլորովին փակվելու են։

—

Պետերբուրգում պէտք է սկսի հրատարակվել մի նոր շաբաթաթերթ «Санитарное Дѣло» անունով, որը յատկապէս նուիրված կը լինի առողջական հարցերին։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ շուտով պետական խորհուրդը քննելու է Կովկասեան բժշկական մասի վերանորոգութեան նախագիծը։

—

1890—91 ուսումնական տարվայ միջոցին արհեստագիտական դպրոցներում՝ առողջապահութեան դասեր պէտք է մացնվեն։

—

Մեզ խնդրում են տպագրել հետևեալ նկատողութիւնը. «Բազմավէպում» Ադոլֆ Պավինսկիի 1876 թւին Վարշավայում տպած գրքից (Պատմութեան նիւթեր) Գալիցիայի հայերի մասին թարգմանութիւններ են տպվում։ Երևի թարգմանչին ամենևին ծանօթ չէ որ արդէն վաղուց պ. Եզեան իր «Բռնի միութիւն հայոց Լէհաստանի» գրքում, որ տպագրվել է 1884 թւին, նոյն գրքի այդ մասերը թարգմանել է։ Բայց այս ոչինչ։ Երկրորդ, թարգմանիչը երևի չէ իմանում ամենևին ինչ որ թարգմանել է ուզում. նախ որ չէ դնում և չէ յիշում ամենևին որ այդ «Մասն Առաջին» յօդուածի հեղինակը ոչ թէ ինքը Պավինսկի է, այլ Պիգու, Տէատինեան կարգից, որը իր Յիշատակարանը գրել է 1669 թւին։ Յայտնի է որ Պիգու 1669 թւին կաֆայի համար գրածը «Թրքերի է վերաբերվում»։ (Տեսէք Եզեանի թարգմանութիւնը այնտեղ, եր. 10։ «Բազմավէպի» թարգմանիչը չէ հաւանում և ծանօթութիւն է դնում. «Այժմ Ռուսիոյ կը վերաբերի, ուստի հեղինակս կամ կալանոսին հետևած է նիւթապէս և կամ Եփեսոսի եօթն մանկանցմէ առած է իր այդ տեղեկութիւնը, ա ռ ա ն ց ո ւ շ դ ն ե լ ո ւ վ ե ր ջ ի ն ք ա ղ ա ք ա կ ա ն և ա շ խ ա ր հ ա գ ր ա կ ա ն փ ո փ ո խ ո ւ թ ե ա ն ց»։ Ինչպէս կարող էր Պիգու 1650-ին ուշք դարձնել վերջին քաղաքական և աշխարհագրական փոփոխութիւններին։ Երևի «Եփեսոսի եօթն մանկունք» «որք և եօթն ննջողք ասին» թելադրել են այդ ծանօթութիւնը։»

—

Մայիսի 20-ին, Ազնուականների բանկի թատրոնում հայ դերասանների ներկայացումը շատ քիչ ժողովուրդ էր գրաւել,—այսինքն հայոց բեմի հին ցաւը կրկնվեց և այս անգամ։ Այդ օրը տւկին Ջաբէլ, և մանաւանդ Կ. Պօլսից եկած դերասան պ. Վրոյր իրանց խաղով լաւ տպաւորութիւն թողեցին։

—

Կ. Պօլսի «փունջ» լրագրում կարդում ենք. «Երեք ամսոյ չափ յառաջ հրատարակած էինք թէ Պեսարաբիոյ հայազգի հարուստ կալուածատէրներէն ազնուաշուք Աղա Սարգիս փոփովիչ Քիշնևի Առաջնորդարանի միջոցաւ 825 րուպլի և արծաթեայ փոքրիկ սիրտ մը ղրկած է Պատրիարքարան, պայմանաւ որ 300 րուպլին գործածուի ի պէտս Ս. Կարապետ վանուց Մշոյ, 250 րուպլին բաժանուի յիշեալ վանուց միաբանաց, որպէս զի երեք անգամ պատարագ մատուցանեն ի փրկութիւն հոգւոց նորա ննջեցելոց, և մնացեալ 250 րուպլին բաժանուի ամենաթշուառ և աղքատ վիճակի մէջ գտնուող Մշեցի աղգայնոց, իսկ 25 րուպլին միայ Պատրիարքարանի ծախուց համար, և արծաթեայ սիրտը Ս. Կարապետ վանուց մէջ Աստուածամօր պատկերի վերայ կախուի։—Ահաւասիկ այս շաբթու Պատրիարքարանէն գրուեցաւ յԱռաջնորդարան Քիշնևի թէ գործադրեցաւ ըստ փափաքմանց և պայմանաց բարեպաշտ նուիրատուին։ Օրհնութեան կոնդակ ղրկուեցաւ նաև առ մեծարելի նուիրատուն Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր կողմանէ, Ս. Կարապետի վանուց վանահայր Գեր. Խաչախանեանի կոնդակին հետ։»

—

Մեզ գրում են ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՈԼԻՑ, որ մօտ օրերումս այդտեղ, Գէորգ Սանոյեանցի տպարանում, լոյս տեսաւ մի փոքրիկ գիրք «Բանաստեղծական փորձեր» վերնագրով։ Գրքի հեղինակը պ. Աթաբէկ Խնկոյեանցն է, մի դեռահաս պատանի։ Գրքի թուղթը լաւ է և տիպը մաքուր, լեզուն էլ բաւական սահուն։ Թղթակիցը հաւատացնում է մեզ, որ հեղինակը բանաստեղծական ձիրք ունի։

—

Ստացանք ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ, մի խումբ հայ երիտասարդներից, 22 րուբլի, մեր յայտնի դերասան Պետրոս Ադամեանին հասցնելու համար։

—

ԳՕՐԻՍԻՑ մեզ գրում են, որ Զանգեզուրի գաւառում ցորենի գինը այժմ փոքր ինչ բարձրացաւ. սօմարը (2 պուդ), որը մի քանի օր առաջ արժէր 1 ր. 60 կ., այժմ վաճառվում է 2 րուբլով։

—

Կիրակի, մայիսի 20-ին, Հայոց դրամատիկական ակումբի նշանակած ընդհանուր ժողովը չը կայացաւ, օրինաւոր թւով անդամներ չը գալու պատճառով։ Միւս ընդհանուր ժողովը կը կայանայ երկու շաբաթից յետոյ։

—

«С. Пет. Вѣд.» հաղորդում է, որ Տավրիկեան նահանգական զեմստվօն ենթադրում է միացնել Դնեպր գետը Ազովեան ծովի հետ մի ջրանցքով։

—

Սմօլէնսկի գիւղատնտեսական ընկերութիւնը ուղարկել է իր փոխ-նախագահ Էնգելհարտին թէ Բելգիա և թէ ուրիշ եւրոպական երկիրներ, որպէս զի ռուս արդիւնաբերողների և եւրոպական վաճառանոցների մէջ անմիջական յարաբերութիւններ հաստատվեն կանեփի առևտրի վերաբերմամբ և այլ ևս հարկաւորութիւն չը լինի դիմել միջնորդներին։

—

Տփղիսից հեռագրում են, որ մինչև այժմ տիրում են այդտեղ անսովոր ցրտեր։ Նաւագնացութիւնը Տօմսկում դեռ ևս չէ սկսված։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել, որ ստացած տեղեկութիւններին նայելով աշխարհահռչակ ողբերգական դերասան Էռնէստո Ր ո ս ս ի թողնում է Օդէսսա մայիսի 21-ին և ճանապարհ է ընկնում ուղղակի դէպի Թիֆլիս։

—

Ստացանք հետևեալ ուշացած շնորհաւորութիւնները մայիսի 6-ի առիթով. 1) Մի հեռագիր Կէրչից, ստորագրված՝ տէր Օքսենտ և Վարդանեանց, 2) Մի շնորհաւորական նամակ Պիատիգորսկից, քաղաքային դպրոցի ուսուցիչ Ստ. Աւետիքեանցից, 3) Մի շնորհաւորական նամակ Օրդուբաթից, Գէորգ Պետրոսեանցից։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 մայիսի։ Այսօր ժամը ցերեկվայ 3-ին Պետերբուրգ հասաւ իտալական թագաժառանգը։ Թագաւոր կայսրը և Թագուհի կայսրուհին Գատչինօյից եկան։ Կայսրը դիմաւորեց պրինցին կայարանում գեներալական համազգեստով, Աւստրեան իտալական չքանչանի շղթայով։ Կայարանում սպասում էին Մեծ իշխանները, գեներալները, իտալական դեսպանութիւնը. պատուաւոր պահնակը բաղկացած էր Եգերեան գնդի զինուորներից, նուագախմբով և դրօշակով, իր աջ թևի գլխին ունենալով Մեծ իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչին և գվարդիական ուրիշ հրամանատարներին։ Երբ գնացքն եկաւ, նուագախումբը հնչեցրեց իտալական արքայական մարշը։ Կայսրը գրկեց պրինցին. ապա շրջագայեցին պատուաւոր պահնակը և տեղի ունեցաւ սվիտայի անդամների փոխադարձ ծանօթութիւնը։ Կայսրը պրինցի հետ բաց կառքով, դրօշակներով զարդարած և ժողովրդով լի Նևսկի պրօսպէկտով անցնելով, գնացին Ձմեռնային պալատը, ուր պրինցը ներկայացաւ Թագուհի կայսրուհուն։ Ապա պրինցը այցելութիւններ արաւ Մեծ իշխաններին և իշխանուհիներին։ Ժամը 6-ին Անիչկեան պալատում ընտանեկան ճաշ կար։

ՍՕՖԻԱ, 18 մայիսի։ Պանիցա դատապարտված է մահվան պատժի՝ հրացանի բռնվելով, այն պատճառով, որ նա դաւադրութիւն է կազմել Կօբուրգեան պրինցի և մինիստրների կեանքի դէմ, և օտար երկրի օգնութեամբ մտադրվել է վայրցել Բօլգարիայում գոյութիւն ունեցող կարգերը։ Դատարանը որոշեց խնդրել ուր հարկն է Պանիցային ներումն շնորհելու մասին։ Մնացած մեղադրվածներից դատապարտված են բանտարկութեան՝ Խօլօպկօվ 9 տարով և պօրուչիկ Ռիզով և Արնաուդօվ 6 տարով։

ԲԵՐՆ, 19 մայիսի։ Շվէյցարական դաշնակցական խորհրդի այսօր մշակած օրինագծով, յանցաւորներին այս կամ այն կառավարութեան յանձնելու վերաբերմամբ, թոյլ չէ տրվում այն անձանց յանձնելը, որոնք մեղադրվում են քաղաքական յանցանքներում. բայց թոյլ է տրվում այն դէպքում, երբ յանցանքը բացառապէս ընդհանուր օրէնքները խախտող բնաւորութիւն ունի, եթէ նոյն իսկ մեղադրվողը այդ բանը անելու պատճառները քաղաքական համարէ։ Յանցանքի բնաւորութեան և գործի էութեան հարցը վճռվում է առանձին դէպքերում դաշնակցական դատարանի միջոցով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 մայիսի։ «Новое Время» լրագիրը լսել է, որ արքունական երկաթուղիների ժամանակաւոր վարչութիւնը մշակել է այդ ճանապարհների բանւորներին օգնող արկղների նախագիծը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 մայիսի։ Այսօր Բարձրագոյն ներկայութեամբ, նոյնպէս և իտալական թագաժառանգի ներկայութեամբ, տեղի ունեցաւ եկեղեցական հանդէս Իզմայիլեան զօրագնդի։ Հանդիսից յետոյ Թագաւոր Կայսրը պրինցի հետ մի կառքով գնաց Մեծ իշխան Ալէքսէյ Ալէքսանդրովիչի պալատը, ուր նորին Բարձրութեան անուանակոչութեան առիթով ընտանեկան նախաճաշիկ կար։ Ժամը 4-ին իտալական պրինցը իտալական դեսպանատանը ընդունեց իտալական գաղթականութեան ներկայացուցիչներին, որոնք մատուցին պրինցին գեղեցիկ արծաթեայ, ոսկեզօծ ալբօմ, Օվչիննիկովի շինած, Պետերբուրգի 20 նկարներով։ Ապա Ձմեռնային պալատում հանդիսաւոր ճաշ տրվեց ի պատիւ պրինցի, որին ներկայ էին՝ Բարձրագոյն անձինք, յունաց թագուհին, իտալական դեսպանութիւնը, յունաց միսիան, մինիստրները, բարձր աստիճանաւորները և Իզմայիլեան գնդի օֆիցերները, աւելի քան 300 հոգի։ Կայսրը առաջարկեց պրինցի և իտալական թագաւորական տան կենացը, և այդ ժամանակ նուագախումբը հնչեցրեց իտալական մարշը։ Պրինցը առաջարկեց Նոցա կայսերական Մեծութիւնների կենացը, որից յետոյ կայսրը խմեց Իզմայիլեան գնդի կենացը։ Կայսրը Իզմայիլեան գնդի համազգեստով էր, Աւստրեան շքանշանի շղթայով, իսկ պրինցը իտալական համազգեստով, և կրում էր այսօր իրան շնորհած Անդրէևսկի շքանշանի ժապաւէնը։—Մեծ իշխան Գէօրգի Միխայլովիչի դրամագիտութեան վերաբերեալ նոր աշխատանքի՝ «Монеты Царствованія Николая I» տպագրութիւնը աւարտված է։—Պրօֆէսօր Մենդելէև թողնում է Պետերբուրգի համալսարանը և կը դասախօսէ հաղորդակցութեան ճանապարհների ինստիտուտում։—Կազանի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի օգնական Պոտապօվ նշանակված է այդ շրջանի հոգաբարձու։—«Новое Время» լրագիրը լսել է, որ Ռիգայի Բազմարուեստեան դպրոցում ռուսաց լեզուի դասատուութիւնը պարտաւորեցուցիչ է դարձնվում։

ՍՕՖԻԱ, 20 մայիսի։ Զինւորական դատարանը խնդիրք է ներկայացրել Կօբուրգեան պրինցին Պանիցայի վերաբերեալ մահվան պատիժը փոխարինելու, 5 տարվայ բանտարկութեամբ։ Խօլօպկօվ, հաւանօրէն, կը յանձնվի ռուսաց իշխանութեանը։

ՀՌՈՄ, 20 մայիսի։ Իտալական լրագիրները լի են շնորհակալութիւնների արտայայտութիւններով այն հիւրասիրութեան համար, որը ցոյց են տուել իտալական թագաժառանգին Ռուսաստանում։ Կրիսպի յայտնեց պատգամաւորների ժողովում, որ երբէք իտալիայի յարաբերութիւնները Պետերբուրգից մինչև Պարիզ՝ այդքան սրտակից չեն եղել։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Մայիսի 18-ին

Լոնդոնի վրա 10 ֆունտ արժէ . . .	85	ր. 50	կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	41	» 92	»
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	33	» 92	»
Ոսկի — — արժէ . .	6	» 90	»
Մաքսային կուպօններ — . . .	138	» —	»
Արծաթ — — — . . .	1	» 8½	»
Բորսային դիսկօնտներ — . . .	5½	և 7%	»
Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	99	» 87	»
— — — — 2-րդ —	100	» —	»

— — — — 3-րդ —	99 »	75 »
— — — — 4-րդ —	99 »	75 »
— — — — 5-րդ —	99 »	50 »
— — — — 6-րդ —	99 »	75 »
6% ոսկեայ ռէնտա	149 »	— »
4% ոսկեայ փոխառութիւն	131 »	75 »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	99 »	75 »
— — — 2-րդ —	99 »	62 »
— — — 3-րդ —	100 »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	229 »	25 »
— — երկրորդ —	213 »	— »
— — երրորդ ազն. կալ. բ.	210 »	— »
Պետական. երկաթուղային ռէնտա .	100 »	— »
5½% ռէնտա	103 »	50 »
4% ներքին փոխառութիւն	86 »	62 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	99 »	75 »
4% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի. .	103 »	50 »
4½% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	136 »	— »
— — — թղթադ.	96 »	12 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները. .	95 »	62 »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	94 »	75 »
Օդէսայի — — .	94 »	75 »
Թիֆլիսի — — .	86 »	50 »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	99 »	37 »
— — Քութայիսի — — .	99 »	25 »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ

ԸՆԿԵՐ. ԿԵԱՆՔԻ Փ. ԱՊԱՀՈՎ.

ԿԵԱՆՔԻ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ „ՆԻՒ-ԵՕՐԿ" ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ մէջ կեանք ապահովացնել ցանկացողներին խնդրումեմ դիմել, դրան վերաբերեալ բժշկական խորհուրդներ քաղելու համար, բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻՆ:

ՏԵՍՈՒՉ կեանքի փ. Ապ. „ՆԻՒ-ԵՕՐԿ" Ընկ. ՄԻԽԱՅԼՈՎ. 1—3

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ Կ. Պօլսից եկած լուսանկարիչ պ. Վըբոյրի հետևեալ պատկերները:

1) Խրիմեան հայրիկի եօթանասնամեայ մեծադիր նկար, գինն է . . . . 1 ր.
2) Մելքիսեդէկ եպ. Մուրադեանց մեծադիր նոր պատկեր. . . . . 1 »
3) Նոյն կաբինէտ դիրքով. . . . . . 50 կ.
4) Ներսէս պատրիարքի գերեզմանը. . 1 ր.
5) Դուրեան բանաստեղծի շիրիմը. . . 60 կ.
6) Ս. Փրկչի Նորակառոյց հիւանդանոց. 60 »
7) «Պետրոս Ադամեան հիւանդ» մեծ դիրքով նոր պատկեր. . . . . 1 ր.
8) Նոյն կաբինէտ դիրքով. . . . . . 50 կ.
9) Պ. Ադամեանի բնական և իր գլխաւոր դերերի լուսանկարները, այսինքն, «Լիր Արքայ», «Օթէլլօ», «Դարբին», «Կորրադօ», «Համլէտ», «Ուրիէլ Ակօստա» և «Քին», ընդամենը ութ կըտոր, գին . . . . 2 ր.
10) Գալֆայեան որբանոցի խմբանկարը. 1 »
11) Հանգ. Սրբուհի Մայրապետ Գալֆայեան, հիմնադիր-մայր Կ. Պօլսի աղջիկների որբանոցի. . . . . 1 ր.
12) Երանուհի Մայրապետ Յովհաննէսեան, այժմեան մայր Գալֆայեան որբանոցի, գին. . 50 կ.
13) Մ. Մնակեան, տաղանդաւոր դերասան. . . . . 50 կ.
14) Նոյն կաբինէտ դիրքով . . . . . . 50 կ.
15) Ներսէս պատրիարք կաբ. դիրքով. 50 կ.
16) Խասգիւղ Կ. Պօլսի. Ներսէս պատրիարքի ծննդավայրը . . . . 1 ր.
17) Կ. Պօլսի հայ հրդեհաշէջ ջրհանակիրների խումբը. . . . . 1 ր.

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել այս հասցէով. Тифлисъ, Михайловскій мостъ, А. Испирьяну, № 11.

1—5

ԾԱՂԻԿ ՊԱՏՈՒԱՍՏԵԼՈՒ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Թարմ հօրթի հիւթ: Ընդունելութիւն ամեն օր, մինչև 11 ժամ առաւօտեան, Կուկիա, Նօվօկամենեան(?)փողոց, № 7. Աղքատները անվարձ: 3—3

ՓԱՒՍՏՈՍ ԲՈՒԶԱՆԴ

Ե. Մ.

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.

Ծախվում է „Աղբիւր" և կենտրոնական գրավաճառանոցներում:

4—5

Լոյս տեսաւ մամուլի տակից

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

վէպիկը

ԱՅՆՏԵՂ ԵՒ ԱՅՍՏԵՂ

գինն է 10 կոպէկ: Հարցնել գրավաճառանոցներում:

5—10

Լոյս տեսաւ

ՕՐԻՈՐԴ ՆԱԴԻԿ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

(Բանաստեղծութիւններ)

ԳՐԵՑ ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

Գինը 30 կոպէկ:

3—3

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Շոգենաւերի կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, հինգշաբթի 4/16 ապրիլից սկսած

ԵՒ ՓՈԽԱԴԱՐՁ

Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն, և Կ. Պօլիս, հինգշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, հինգշաբթի 26 ապրիլից (մայիսի 8-ից) սկսած:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԳԱԼԻՍ

Հինգշաբթի,	26 ապրիլի (8 մայիսի),	շոգենաւ	ՍԻՐԿԱՍԻ,	նաւապետ	ԲՕՇԷԼ.
—	10/22 մայիսի	—	ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ,	—	ԺԻԲՈՒԷՆ.
—	24 մայիսի (5 յունիսի)	—	ԱՆԱՏՕԼԻԱ	—	ԳԱՐՐԻԳ
—	7/19 յունիսի	—	ՍԻՐԿԱՍԻ	—	ԲՕՇԷԼ

Տեղեկութիւնների համար ճանապարհորդների և բեռների մասին թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան ագէնտներին. ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գարանիօնին, Նաբերեժնայա, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. Բէնօին, Նախկին Արծրունու գալերէայում, № 114.

7—10 (շ. և ե.)

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ ТОВАРИЩЕСТВО МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ

ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудій, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзокъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клйетонъ и Шутлівортъ въ Линкольнѣ, и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н|Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

11—100 (ե. շ.)

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱԶՆՒԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ԹԱՏՐՈՆ

Վաճառվում են տոմսակներ երևելի խաղացի տրագիկ

ԷՐՆԵՍՏՕ ՌՕՍՍԻԻ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԻ

Շաբաթ, մայիսի 26-ին, 2-րդ աբօնըմենտի 1 ներկայացում՝ «ԼԻՐ ԱՐՔԱՅ», Կիրակի, մայիսի 27-ին, 1-ին աբօնըմենտի 1 ներկայացում՝ «ՕԹԷԼԼՕ»: Երեքշաբթի, մայիսի 29-ին, 2-րդ աբօնըմենտի 2 ներկայացում՝ «ԼԻԻԴՕՎԻԿ XI», Չորեքշաբթի, մայիսի 31-ին, 2-որդ աբօնըմենտի 3 ներկայացում՝ «ՀԱՄԼԷՏ», Շաբաթ, յունիսի 2-ին, 2-րդ աբօնըմենտի 4 ներկայացում՝ «ՔԻՆ», Կիրակի, 3-ին յունիսի, 1-ին աբօնըմենտի 2 ներկայացում՝ «ՄԱԿԲԵԹ»: Երեքշաբթի, յունիսի 5-ին, 1 աբօն. 3 ներկայացում՝ «ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔ», Հինգշաբթի, յունիսի 7-ին, 2 աբօնըմենտի 5 ներկայացում՝ ԿՕՐԻՕԼՈՆ, Շաբաթ, յունիսի 9-ին, 1-ին աբօնըմէնտի 4 նեննկայացում՝ ՆԷՐՕՆ, Կիրակի, յունիսի 10-ին, 1-ին աբօնըմէնտի 5 ներկայացում՝ «ՇԷՅԼՕԿ», Վենետիկի վաճառական:

Տեղերի գները նշանակված են աֆիշաների վրա: Բոլոր ստացված փողերը մինչև խմբի գալը կը պահվեն առևտրական բանկում: Կասսան բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ և երեկոյեան 5—7 ժամ:

6—10

Լոյս տեսաւ մամուլի տակից

ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

գրական գործունէութեան քսան և հինգ ամեակի առիթով:

Աշխատասիրութիւն Խ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ.

Բովանդակութիւն

I. Ներածութիւն. II. Կենսագրական տեղեկութիւններ. III. Գրիգոր Արծրունու գրական գործունէութեան սկզբնաւորութիւնը. IV. Հայոց մամուլի անցեալի մասին. V. «Մշակի» ընկըրնաւորութեան հանգամանքները: VI. Նոր մեթօդ, նոր ուղղութիւն. VII. Ընդհանուր հայեացք Գրիգոր Արծրունու գործունէութեան վրա. VIII. Մի քանի գծեր Գրիգոր Արծրունու կեանքից. IX. Առաջադիմական չարժումներ:

Գինն է 50 կոպէկ:

Օտարաքաղաքացիք ճանապարհածախսի համար պէտք է վճարեն 10 կոպէկ: Պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Х. Малумьянъ.

6—10

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ր Ա Ֆ Ֆ Ի Ի

„ՀԱՅ ԿԻՆԸ" ԵՒ „ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ"

Գինն է 1 րուբլի 50 կոպէկ:

Վաճառվում է հեղինակի այրիի մօտ:

Հասցէն՝ Садовая улица, домъ докт. Лисицева № 29, Аннѣ Меликъ-Акопянъ:

3—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ 21 Мая 1890 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.